

ЖЕНСКИ СВЕТ

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

В Л А С Н И К:
ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ:
АРКАДИЈЕ ВАРАБАНИН.

Издази: Сваког 1. дана у месецу по ст. кал.

Преплата, рукописи и све што се тиче листа, шаље се на уредништво Нови Сад (Ujvidék).

Цена: на годину 3 круне; за Србију 3½ динара.

За све остале земље 3½ франка у злату.

Поједини бројеви 30 потура.

Стогодишњица Српске Учитељске Школе.

О св. Ђурђицу, 3. (16.) новембра о. г. навршило се равно 100 година од како је свечаним начином отворена прва Српска Учитељска Школа у Сентандрији (1812. г.). Онда у целој Угарској није било таке школе. А отворио ју је Србин Урош Стеван Несторовић, тадашњи саветник аустро-угарске монархије. Не само да је тај човек радио на подизању и проширењу српских школа, него је стекао заслуга и за Румуне и Грке православне вере, јер је и њима отворио својом иницијативом те године таке школе. За Румуне је отворио у Араду, а за Грке у Пешти. Румунска и данас постоји, а грчка се угасила, што је нестало тог народа из овамошњих крајева, прелили се које у Србе а које у Мађаре. После четир године, а то је 1816. године, премести се та школа у Сомбор, јер тамо у Сентандрији није било услова за њен развитак, а у Сомбору она и данас постоји и разгранала се пре неколико година на два засебна одељења, на мушку и женску учитељску школу.

Онда, кад се та школа оснивала, није нико ни слутио, колику важност носи она у себи. Није у оно доба нико ни тражио просвете, него се она морала силом нукати народу од његове интелигенције; а тек данас се уме про-

ценити благодат, која се овом школом разлила по наш српски народни живот. Не би данас било тога одушевљења на бојишту, којим се бију наша браћа на Балкану, да у њиховим срцима није школа разбуктала то одушевљење на огњишту, које су им матере запретале и чувале; не би ни војска која је стигла у оне крајеве, нашла толики одзив и такав леп пријем, да ни тамо није школа раширила груди напаћеној браћи. Тек сад, после 100 година, види се плод оне учитељске школе, што је у Сентандрији засадио заслужни Србин, Урош Стеван Несторовић, јер се из те школе размилили просветни раденици по свим крајевима српским, па својом лепом спремом и својим жарким родољубљем, засађивали просветну мисао не само по бившој Војводини, којој је била у првој линији намењена, него и по Србији, Црној Гори, Босни и Херцеговини, Далмацији, па и Старој Србији, те се свуда тамо ширила мисао духовног јединства и свежина народне славне прошлости међу нашим народом; а то нам је, ево, донело данашњу славу и ускрснуће лепше народне будућности.

Па кад би се запитали: је ли за све то једина заслуга ове учитељске школе? Гршили би, кад би само њој

дали признање. Помагали су томе и други фактори и други просветни заводи; али да учитељска школа шаље у народ највећи и најспремнији кадар просветних раденика. о томе нема сумње и зато се њој и одаје највећа пошта и полаже највећа брига у данашње доба око њеног напретка. И државе и корпорације свијају највише своје руке око оваких завода, јер каква матка, таква Катка, каква школа, такви ђаци.

Не би ни наша учитељска школа имала тих заслуга и не би прикупила толиких похвала, да јој њени раденици нису били за похвалу. Сама нам је судба и милост божја била наклоњена, кад нам је уз ову школу дала за учитеље: Платона Атанацковића, Димитрија Исајловића, Кузму Јосића, Василија Булића, а доцније Теофана Живковића, Миту Петровића, Ису Стојковића, Димитрија Поповића, Уроша Стојшиће и друге, а нарочито: педесетогодишњег стуба, Николу Ђ. Вукићевића, који је уз свога старешину и главног школског референта, пок. дра Ђорђа Натошевића, стекао нецењиве заслуге баш што се тиче националног развитака и оне велике пожртвовности за свој просветни позив, којом је само он умео и знао да задахне своје ученике. Велика је то срећа за наш народни развитак, што смо први у јужним европским крајевима стекли оваку школу, а још већа

благодат, што смо на њој имали тако изврсне, тако родољубиве снаге, који су нам дали владику Арсенија Стојковића, Теофана Живковића, књижевнике; Адама Богосављевића, Ђорђа Рајковића, Миту Нешковића, учене професоре и управитеље: Др. Војислава Бакића, Димитрија Јосића, Перу Деспотовића и друге, а тако и све данашње референте школске, по том песника Јована Дучића, композиторе: Јосифа Маринковића и Петра Коњевића и многе друге одличне просветне раденике.

Наша би једина жеља била, да се у тој школи одомаћи онај дух и осигура онаквим раденим снагама какве су владале у њој последњих деценија, те ће и онај нараштај, који буде славио другу стотину овој школи знати још више и веће похвале изрећи њима но што ми данас бившим чинимо.

Свакако се радујемо и веселимо, што смо дочекали прву стотину година у држави нашој, најстаријој сентандрејско-сомборској учитељској школи баш у овим светлим данима, кад слаavimo и ускрснуће старе српске постojбине у којој је још пре пет векова цвeтала српска просвета и култура и довикујемо сенима оних покојних раденика: Слава! а данашњим велимо: угледај се на своје старије учитеље и другове, па ће и вас исто тако благосиљати народ и ваши потоњи ученици.

Својој мајци за Божић.

Мати, то је света реч за мене;
Кад је изговорим, мисао се небу крене.
И од свевишњег, за њу живота проси;
А бледо ми лице, суза искрено проси.

Мати, то је символ моје вере свете;
Када је видим, молитве Богу лете.
Крајње се сећам Бога и свете вере своје;
Реч мати увек, озари лице моје.

Мати, о како је та реч лепа и драга;
Пуна је лепоте, нежна, чиста и блага.
И све лепоте, крај ње у сенци стоје;
А само реч мати испуњава срце моје.

Каћуна.

✠

ДИМИТРИЈЕ РУЖИЋ

1841 — 1912.

21. новембра (4. децембра) о. год. угаси се над српском Талијом најсјајнија звезда, нестале нам најистрајнија и најодличнија глумачка снага, покоси нам смрт милог и заслужног *Димитрија Ружића*.

Цео наш па и стран свет чуди се и диви, како је од тако обичног, сеоског дечака, постао тако славан, тако велик уметник, који не имађаше ни школе, ни прилике, да му помогну, да се дигне на толику висину, те да кроз пуних 50 година светли угледом и примером свим нараштајима глумачког особља, који се за њим даномице множили и дизали по свим крајевима нашег расутог народа. Заиста, код Ружића се може применити она црквена песма: Ти јеси Бог, творјај чудеса. (Ти си Бог, који ствараш чуда).

Родио се у скромној српској кући у Српској Чанади у Банату; изучио тамо само сеоску српску основну школу и потом прешао у Мађарску Чанад, коју само улица дели, и научио опет у осн. нар. школи немачки језик, па се онда одао на трговину. У његовој 18. години дође у Чанад неко немачко позориште, да даје представе. Те је представе Ружић први пут видео и ревно посеђивао, па на послетку, на позив управитељев, и суделовао у једној представи. Од то доба му позориште толико омили, да напусти трговину, склопи са својим друговима српску глумачку групу и пођу под управом, пок. Јована Кнежевића, по српским местима у Банату: Великом или Српском Сентмиклушу, Вел. Кикинди, Турском Бечеју и Врањеви, које опет само улица дели, и онда 1860. г. пређу Тису и дођу и у Нови Сад. Ту су својом игром толико одушевили пу-

блику, да је 1861. год. под председништвом пок. дра Светозара Милетића, новосадска Српска Читаоница решила, да оснује стално Српско Народно Позориште. У ту сталну глумачку дружину доспео је и Ружић, па и Драга Поповићева, потоња супруга Ружићева, а управитељ им је био пок. Јован Ђорђевић-Фотер, доцнији професор и министар просвете у Србији.

Народ је одушевљено прихватио ову идеју, јер је сматрао, да је позориште велика народна школа, која практично и очигледно учи свему што је добро, лепо, племенито, узвишено; да је то школа врлина, углађеног укуса, чистог српског говора и у опште, да је то чуварица српске народне мисли; школа, која ће чувати успомене на лепу и сјајну нашу прошлост, те упућивати наше и потоње нараштаје, куда треба да су им мисли, срце и душа управљене, да се народ наш подигне у више моралне и културне светове.

У такој је школи радио пок. Ружић пуних 50 година и стајао свагда у првим редовима међу својим друговима а уз њега је све до смрти јој, предњачила женским члановима и верна му љуба Драга.

С пуним правом можемо рећи, да је дружина српског народног позоришта била расадник наше и хрватске глумачке уметности и да и данас београдско кр. позориште, загребачко казалиште и љубљанско гледалиште имају многих одличних ученика из дружине српског народног позоришта, а у раније доба било их је и више, па и сам Ружић и његова Драга бавили се у млађе доба по једну две године дана на загребачком казалишту и београд-

ском позоришту, те су сигурно својим примером припомогли лепшем развиту тамошњих глумачких вештина.

Карактеристично је, да је Ружић у повратку своје из Београда, кад се стално настанио код српског народног позоришта — играо први пут у Вршцу, па је судба тако хтела, да у Вршцу заклопи своје очи благе али пуне ватре, а да га новосадска грудва прими у своја наручја на вечни санак, на којој је отпочео своју глумачку славу и величину.

Наш је народ веома волио Ружића; он му је био љубимац. И кад је реч, да ће Ружић играти, пуне су дворане ма у ком месту излазио.

Пре две године прославио му је народ у Новом Саду свечано његову 50 годишњицу глумовања, а тако исто одао

му је лепо признање и на вечном растанку му. У Вршцу га је лепим речима испратио др. Славко Милетић, председник месног позоришног одбора, у Новом Саду се опростили с њим у топлим изразима и пуним признања за његове неувеле заслуге, кр. саветник и начелник српског народног позоришта, пресветли г. А. Хаџић и секретар српског народног позоришта, професор г. Милан А. Јовановић.

Ружићево делање у тој великој српској народној школи за 50 и више година, изазвало је сузу признања у васколиком српском народу, па ево једна топла суза и од оних Српкиња, које су му толико пута тапшале и довикивале: живео, сада на последњем опроштају да му довикну: Слава и вечна ти успомена, драги наш Ружићу!

Т Е Б И!

Кад сам поред Тебе
Срце бурно бије,
Око моје сузе
Радоснице лије.

Можда слутиш љубав
Што ми срце крије,
Тугаљиви осмех
Што ми с' уста вије.

Ал' Ти ћутиш, ћутиш
Разумет ме не ћеш,
Ти злбниче слатки
У очај ме мећеш!

Дубровска.

Женско питање.

— Пише Зорка Јанковић. —

(Продужење.)

Немачка.

У првом одељку ове моје расправе, где сам укратко говорила о положају жене у прошлости, напоменула сам, шта је старим Неманима била жена.

Ма да у њиховом рају званом »Wal-halla« није било жене, она је њима била »sanctum liquid et providum«. Да, они су у њој гледали светињу, про-

рочицу и у најтежим питањима тражили су њезин савет. Германске жене заиста су биле заслужне високог поштовања. Тацит у свом делу »Germania«, приказује германску жену као најусавршеније биће. Историја римских ратова говори, да су германске жене ратовале уз своје мужеве управо херојски. Плутарх прича, да су оне уби-

јале своје мужеве, очеве, браћу, синове кад су ови хтели бегати из боја. А оне, које су падале у ропство и губиле ту своју чистоту, убијале су се у римским таборима. Према томе није чудо, што је биће жене као божанство лебдило пред очима Германа и што су се они чували, да се не дотакну њезине чистоте.

Старогермански брак био је врхунац чистоте сексуалног морала — у колико је то потицало од жене. Иначе је било узаконено многоженство, а брак је био трговина. Мужеви су имали права да продају своје жене и да тестаментарно располажу њима. Исто тако била је законом установљена и телесна казна за жену. Познати старогермански спев „Nibelungen-Lied“ садржи сцену, у којој јунак Сигфрид јавно бије краљеву кћер Кримхилду. Неверство жене казнило се смрћу. Постојао је још и грозни закон: убијање женске деце. Женско дете смело је само онда остати у животу, ако се отац смиловао да га узме на руке, чим се оно роди! Хришћанство је тај закон уништило; докинуло је и телесну казну за жене, али су оне још дуго паћене „ордалијама“, а страховити „Nehenprocesse“ стаманили су до сто хиљада жена. Тај „суд божији“ произлазио је из грдног сујеверја онога доба. Најтеже је ишло са укидањем многоженства; оно је укинато тек у X. веку по Христу.

Знаменити народни еп средњег века „Gudrun“, био је први весник бољих дана за жену — најављивао је светлост ослобођења у светлој појави ослобођене Гудрун.

Долази доба витештва и жена ту постаје центар душевног живота. Велики је утицај њезин на песништво тога доба, на оно песништво, које је и у души најсуровијег мушкарца будило племенита осећања. Поштовање жене пробудило је у њој вољу за рад и јављају се прве јавне раднице: владарке Едита, Кунигунда, Аделајда, па нона Розвита и друге, које почињу водити

бригу о образовању младежи, развијају хуману делатност. Нису то особито велике појаве и цела та епоха пролази без таквих појава женских, али је поред свега тога установљено: да је културним животом средњег века управљала жена.

Поводом тога и женско питање отргло се из примитивног стања и почело се правилно развијати, али му је развијање под притиском политичке реакције, опет почело патити. Тридесетгодишњи рат отклонио је жену са њезина видна положаја и бацио женско питање на најнижи степен. То стање изменила је тек класична књижевна епоха и реформаторство, које је као демократска појава, индиректно помагало школско васпитање девојака свих сталежа; пре тога је школовање женске деце било одређено само за аристократију и децу учењака, и било је врло површно учених жена, као н. пр. чувена Charitas Pirkheimer, било је врло мало. Дуго се руководило образовање женске деце у Немачкој по конзервативном систему шпанског хуманисте Vives-а (од половине XVI. до друге половине седамнаестог века) и тек учена Ана Марија Шурман усудила се, да затражи за жену темељније образовање. Уз њу приступа Франке (1698.), а његов ученик Хекер, оснива шта више прву женску реалку у Берлину, а доцније у Бреслави (г. 1767.) појављује се велико интересовање за образовање женске деце и ничу знаменити списи о том предмету. Русовљев заступник у Немачкој Basedov износи „Plan von der Erziehung der Töchter“. Stuve пише „Über die Notwendigkeit der Anlagen öffentlicher Töcherschulen für alle Stände“ (год. 1786.) Hensel објављује „Das System der weiblichen Erziehung“ (г. 1787.), и удара се темељ вишем образовању жене оснивањем виших девојачких школа као Antoinettenschule у Decay-у, Universitätstöchterschule у Гетингену, Industrietöchterschule у Блакенбургу и др. M. Martin у својој изврсној студији

„Die höhere Mädchenschule in Deutschland (Leipzig 1905.) приказујући развој женских школа у Немачкој, истиче једну жену као најзаслужнију заступницу народног образовања. То је Betty Gleim, која је у својој школи у Бремену практично спроводила васпитне идеале Песталоција, Фихтеа, Шлајермахера и своје начело о образовању душе енергичним душевним радом.

И ако су немачки педагози почели водити бригу о народном образовању уопште, а посебно о образовању жене свих сталежа, чисту народну школу утемељили су тек велики песници и мислиоци XVIII. века, на челу им Клопшток. Они су уједно истакли жену, као узор свега естетског.

Клопшток је био први, који је у песми славио немачку жену, чедну, смерну, детињски невину и скоро меланхоличну сањалицу, а тако је на њу гледало немачко песништво све до Гетеова певања. Гете, Лесинг, Шилер приказали су је природнију: осећајну, мисаону, слободоумну. Као што је Гетеова „Жадовка“ Raheб највиши тип духовитости, такве су све жене тог великог класичног песништва. И тако XVIII. век свршава са великим идеалисањем о жени. Тако почиње и XIX. век. Али ту се наскоро појављује реализам у књизи и социјалном животу и хоће да пружа жени праве користи. Он у првом реду омогућује покрет за еманципацију жене. У том покрету прва је маркантна појава Malvida v. Maysenburg; она је тражила економску независност жене, ради својих рационалистичких начела она је, као кћи министра, силно гоњена и морала је побећи у Енглеску. За њом се јавља Luise Büchner, која ради према слободном духу револуционе 1848. год. Славна Немица Lette оснива свој „Leseverein“; грофица Buttler-Heimhausen оснива г. 1854. у Баварској народну кујну а вредна Linna Morgenstern ради у Берлину од г. 1866. у том правцу врло успешно све до своје смрти год. 1910.

Друштвени покрет, који се бринуо

о уређењу економских прилика радног елемента нашао је у немачкој жени јаког заступника; исто су тако оне и за науку националне економије, показале особито схваћање. Ма да на том пољу, као књижевни радник, ни једна немачка жена није достигла Енглескињу гђу Веб има их које тој литератури одлично служе. Наводим некоје: Elise Gnanck-Kühn, Dr. Minna Wettshel-Adelt, Ebner-Eschenbach, Gertrude Dyhnrfurt, Hellene Simom, Oda Olberg, Lili Braun, Klara Zetkin и т. д. Оне публикују изврсне расправе о том предмету, уређују напредне часописе и врло успешно у роману и приповетци разрађују социјалне проблеме. Осим тога брину се да и практично спроведу своје теорије.

Кад видимо тако велики број научно образованих жена у Немачкој тешко нам је веровати да тамо није одавна сређено питање женског школског образовања. Али кад се упознамо са уређењем женских виших школа у Немачкој видимо да се тамо има још много што-шта поправити и разумемо од колике је важности велики покрет за реформу тих школа.

Одавна су се већ у Немачкој преживели назори да жену треба образовати само за отмену даму и за салон и приступило се начелу општег, реалног образовања жене. Одмах после пада витештва почела се кроз школу приближивати отмена „Ritterfrau“ жена из народа, ма да су за ову још дуго била затворена тешка, самостанска школска врата.

Реформација је унела прве зачетке општег образовања, али тек индиректно радила је на томе и споро је успевао тај важни рад. Јер као што је у то доба било људи који су у необразовању женског духа гледали болест човечанства, било је много више таквих који су у вишем образовању жене гледали праву несрећу. Посве је разумљиво што велика заузимања Annete Marie Schurman за опште реално образовање жене остају безуспешна.

Тек Franke на концу тог века (год. 1698.) отвара прву вишу девојачку школу, свој Gineceum, по узору женске школе у St. Сур-у у Француској. Год. 1705. отварају пијетисте сличну школу „Magdalenenstift“ у Алтенбергу. Франкеов ученик Necker уређује у Берлину женско одељење реалке, а год. 1767. отвара се прва женска реалка у Бреслави, г. 1786. „Antoinettenschule“ у Десау-у и редом тако. Почине и методичко образовање учитељица. Год. 1801. отварају се за то течајеви у Овербергу, год. 1811. у Берлину „Luisenstiftung“, год. 1837. у Бранденбургу „Augustaseminar“. Из тих школа излазе одличне немачке учитељице и све чешће јављају се жене педагошки писци, као: Tin tte Homberg, Luise Büchner, Ulrike Henschke и многе друге. Али је најснажнија личност женског покрета учитељица Helene Lange. Још год. 1886. прикупља она немачке учитељице у друштво „Allgemeiner deutscher Lehrerinnenverein“, који данас броји 22.000 чланова. Уз њу ради као уредница друштвеног листа „Lehrerin“, Maria Sveper-Honselle. И данас стоји Хелене Ланге на челу великог покрета за реформу виших девојачких школа, који иде за тим, да те школе узму карактер реалних школа и да женској младежи пруже потпуну предспрему за даље, академско учење.

Године су протекле у озбиљном раду и борби и дошла је 1908. г. „реформа“ — са којом се тако мало добило, да се није помакло ни корак напред. Чудно је према томе изгледала галантност пруске владе, која је дозволила приступ на универзу женским апсолвентима виших учитељских школа. Хелене Ланге најенергичније устаје против тога и цео „Lehrerinnenverein“ одбија ту милост. Немачке жене неће да ступају на универзу без једнаке спреме са мушкарцем, који ту ступа. И филозофски факултети у Берлину, Бону и Гетингену устали су против те одредбе — до сад без успеха. Лепо је

о томе расправљала у часопису „Die Frau“ филолошкиња Dr. Agnes Herwen. Тако су жене у Немачкој принуђене да одбијају оно што траже! Тако ево још никад не знају мужеве шта је потребно жени дати и не дати! Кроз то незнање пролази цео женски покрет и биће да зато толико рамље, особито тамо где је многостран.

А нигде женски покрет није тако многостран као у Немачкој, он се креће у свим правцима, а улаже свуда једнаку снагу. Маркантан је од г. 1865. када је феминискиња Luise Otto сазвала у Лајпцигу женски збор, и када је организован „Allgemeiner Frauenverein“. Вође покрета Augusta Schmidt, Luise Otto Peters, Henriette Goldschmidt, Natalie Miede и још неке неуморно су се бориле за права жене, према Миљевом феминизму и тежиле да жени даду образовање по Фребловим начелима. У том правцу уређиван је и лист „Frauenbildung“. Немачка феминистичка литература је врло богата. Јака, добро организована женска друштва имају своје одличне часописе и кроз њих јачају свој покрет. Х. Ланге уређује месечник „die Frau“, К. Зеткин женски раднички лист „die Gleichheit“, Мина Кауер „Die Frauenbewegung“, Dr. jur. Анита Аугенург „Zeitschrift für Frauenstimmrecht“ и као да их све наброји.

Јер је најјачи и најважнији у Немачкој савремени женски покрет у питању женског образовања, најдуже сам се позабавила њиме, ма да сам преко тога тек летом прешла. Још бржим летом морам прећи преко свега осталог.

Велики етички идеали управљају свеколиким јавним радом немачких жена. Више него за себе брину се оне за цело човечанство. Склапају се женска социално-етичка удружења особите врсте. Оне хоће да рађају и одгајају „вишег човека“. Ту почињу њихова дубока размишљања о браку и породици, ту почиње њихова брига о сузбијању социалних зала, као што је проституција, пијанство и т. д. Њихов је нај-

виши идеал: подједнако са мушкарцем радити на култури човечанства. И како оне то одлично чине! Вредно је проучити морал који произлази из списа савремених естетичких писаца као што су н. пр. Dr. med. Agnes Bluhm, Marianne Weber, Dr. Gertrud Baümer, Ika Freudenberg, Ana Krausseneck, Helene Lange, Ana Kappritz, Dr. Agnes Hacker, Dr. Alice Salomon, Mina Kauer, Helene Simon и још многе друге, јер они особито оплемењавају. Вредно је видети немачку жену и у борби против алкохолизма. Шта ту чине жене као: S. Orelli, J. Flaig, Dr. med. Ana Bayer, Dr. Hedwig Weser, Johanna Steinhaußen, Frida Ufer-Held, Ottilie Hoffmann и још велики број жена, за нас је то басни слично. Изврсно је организовано друштво „Deutscher Bund abstinenter Frauen“ и има своје „Ortsgruppen“, на челу му је Отилија Хофман. Исто је тако угледан још многи „Mässigkeitsverein“ где и жене делају.

Обележено је да су женски покрет у Немачкој повеле учитељице и зато се у њему стално осећао педагошки дух. Све је ишло путем школе, предавања и учења, врло су значајни модерни „Ehekurse“ у којима се женска младеж спрема за брак. Осим тога врло су темељно уређени течајеви у којима се спремају жене за разне позиве за сваковрсне занате, трговину и т. д. Свакако је врло корисно што се тај утицај протезао и на политички живот немачке жене и стварно схваћање да ће жена поузданијим путем доћи до грађанских и политичких права кад женско образовање у опште дође до своје висине. Политички покрет немачких жена новија је друштвена појава и није у непосредној вези са општим социјалистичким покретом. Опажен је тек од постанка „Bund deutscher Frauenvereine“ од г. 1894. Па и то је удружење тек год. 1902. узело у свој програм захтеве женског права гласа. Али се он одмах показао као зрео плод дугогодишњег мишљења и рада немачке жене. Сад сваки поје-

дини женски сој има некако политички карактер и теже осваја. Али тек иде се напред! Јак корпоративни живот мора продирати напред. А такав је данас живот немачке жене. Женска политичка организација је у Немачкој врло разграната. Свака покрајина има свој „Verein für Frauenstimmrecht“, а свако тако удружење своје „Ortsgruppen“; све је то спојено у Савез у ком су најглавније раднице Dr. jur. Anita Augsburg и Dr. Käthe Schirmaher.

Политички покрет немачких жена није до данас постигао великих успеха; па ипак се нешто постизава. Најбоље напредује женска радничка политичка организација где су раднице са новим државним законом добиле активно и пасивно право гласа у радничким коморама. Иначе су понеке политичке странке и то: самостална, младолиберална, и националне социјалисте помало већ и помагале политички женски покрет. Но немачке жене спремне су да и даље трпељиво раде и још мало чекају на остварење својих најважнијих тежња — и то је од њих свакако врло паметно. Ма да оне у својој штампи славе јунаштво енглеских суфрагетика не мисле се оне латити њихова оруђа. Зар нису и зато паметне?

Паметне су немачке жене уопште и ја не могу да схватим откуд у Немачкој има људи који то не виде. Па још каквих људи! Узмимо само Ничеа. Шта тај све није изрекао о жени у опште! А то се дакако тицало и паметне немачке жене. Ниче је очекивао да ће се родити „надчовек“, а заборављао је да тог надчовека може родити само жена. И не само родити него и одгојити га. Он је поставио жену као највећу противност том свом надчовеку. И учио је човека: „Ти идеш женама? Не заборави бич!“ Ах, тај Ничеов бич! Коју жену он није повредио? Али свакако је највећма повредио немачку жену, јер она је родила тог великог мислиоца. Треба веровати да ако икад која жена роди „надчовека“, тај надчо-

век неће на жену дизати бич! То је тако угодно веровање, као веровање у васкрс душе. Могло би се још много причати о овом предмету. Вредно би било изнети и озбиљнија мишљења немачких филозофа о жени, али је овде сувише мало простора за таква разлагања. Нама није тешко пратити немачку литературу и треба са интересом да пратимо ту све што се тиче жене. Имаћемо се отуд чему научити. По изреци умне Ике Фрајденберг женски покрет у Немачкој доћи ће тек онда својој високој мети кад немачке

жене буду могле рећи да све што чине, чине зато да послуже свом народу. Она се нада, да ће тај час скоро доћи. Благо немачким женама ако су близу те висине!

Оволико за сад о жени и женском питању у Немачкој. О Немици у Аустрији говорићу доцније; и о њојзи се има много рећи, јер и она је модерна жена која се дала понети струјом модерног женског покрета и која ту крчи путеве женама народа млађе и слабије културе.

Ј Е С Е Н.

Умореним дахом већ природа дише
И по земљи биље, зеленило вене,
Свуд мртвило влада где ми око скрене,
Уживање, младост кратка века бише.

Задрхти, застрепи од ужаса, јаве,
Кад погледа срце пуно леда, студи,
Алузија није сана или јаве,
Већ ми срце у лед претворише људи.

По пољима ветар благим летом пири
И свенуло лишће немарно покреће,
Кад-кад болно страхом у срце завири,
Задрхти, застрепи. Бол му душу сплеће.

Немо поток греди своје циљу, мети,
Оплакује лето крадимице, тајно,
Облацима тмурним јато ждрала лети,
Крици бола јече простором бескрајно.

Ја их тужно гледам. Годинама лете,
Дрхтим при помисли, што им судба носи,
Ко човека бедног, када смрт покоси,
Исто тако и њих у путу до мете.

Београд.

Радмило Марковић.

Прва слава Српског Девојачког Кола у Митровици.

Наше Девојачко Коло прославило је на св. Петку 14. октобра своју прву славу. Међу нама се жељно очекивао тај дан. Спремали смо се, како ћемо га што свечаније и што веселије провести. Но вести са бојишта наше миле и храбре браће дадоше и нашој слави још свечанији изглед. Ми се поносимо, што је наша прва слава пала у бурно време и на мах одредисмо све дарове, што падну на колач, Црвеноме Крсту. Ми смо се саме побринуле и за колач и за жито, што је све било прекрасно удешено, а вредне ручице мојих другарица су укра-

силе стб, на коме је све постављено било. Све је ту наше све српско, све мило. Из дивнога везива српских ткањина видео се благ лик наше заштитнице, који нас је благосиљао. Окићен сто је казивао, да су га младе душе с радошћу спремале и све је мирисало срећом и поносом.

Пре св. литургије се сакупило преко 60 чланица, да све заједно пођу на тај свечани дан у цркву и да се помоле Свевишњему за спас, срећу и напредак своје браће и за снагу своју, како би вазда могле допринети бољитку

свога милог рода.

За куму се примила са великом љубављу наша дична и уважена госпођа мајорица, Марија Владетић, која је од почетка нашега рада са највећим интересовањем и вољом посећивала наше састанке и показала необичну наклоност према нашем младом друштву. По њу је отишло неколико чланица, те смо сви присуствовали св. литургији. Никада још није у нашу цркву ушло оволико девојака заједно. Срце ти је пуно радости. Кад видиш она ведра, млада лица, како радосно и поносно ступају са значкама у храм Божји. И у нашим срцима је друго расположење. Ми осећамо, да овако заједнички представљамо нешто друго, нешто више, да и ми представљамо раднике на пољу народног напретка. Па и оне, које су до сад само понекад завириле у цркву, одстојале су ову св. литургију са највећом побожношћу. Затим смо сви пошли у школу, где се имало обавити резање колача. Овај је чин био толико свечан, да су сви присутни били изненађени. Чинодејствовао је најсвечаније високо-пречасни г. прота, Владимир Милутиновић са пречасном господом О. Мангуловићем и Б. Бошњакловићем и господом учитељима Д. Рашићем и Б. Лалошевићем. Наше певање не беше на неким местима складно, но ми смо почетници, а то се изгубило пред дирљивим гово-

ром наше љубљене председнице, г-ђе Јелене Поповић, која је срдечно поздравила све присутне, приказала им у кратко значај српске славе и значај нашег Кола и захвалила се свима присутнима. За сав напредак има друштво да захвали овој родољубивој госпођи, која материнском љубављу руководи радом нашега друштва.

И овога пута нека је опет хвала преч. свештенству и пошт. учитељству, па нашој драгој куми, која је обдарила колач са три дуката, а такођер и свем осталом грађанству, које је увеличало ову свечаност и обдарило наш колач са 98 круна. Гостима је раздељен колач и кољиво, те су се разишли у уверењу, да ће овако друштво предњачити у сваком раду.

Осим ове своте приложило је наше Коло Српском Црвеном Крсту 400 круна, а Црногорском 200 круна. Дакле, сву своју имовину. У грађанству је до сад скупило 822 круне само наше друштво, а у селу Шашинцима 324 круне и множину рубља у вредности од 1500 круна. Из места су послата 4 велика транспорта за рањенике и пострадале. Све је ово већ предато, а свакога дана нам се доноси још и у новцу и стварима. Овако прослављамо ми нашу прву славу, а ово што дајемо, нека буде за душе наших дичних хероја и за здравље наше ослобођене браће.

Чланица.

Зора Јеремитска

Д О П И С И.

Брчко (Босна). Знамо, да ће цијењено уредништво обрадовати глас, да је и наше лијепо Брчко, иако касно, стекло једну од најплеменитијих установа — Добротворну Задругу Српкиња, те да ће радо уступити мјеста у своме листу овом кратком извјештају, којим смо ради да упознамо наше сестринске Задруге са стањем и радом наше задруге.

Рекосмо, иако касно, за добрим поћи није никад касно, јер је наше Брчко предњачило не само питомој Посавини,

него често у многим и самој нашој ужој отаџбини.

Тражити узрока овој замочности далеко би нас одвело, а и нашто? Брчанке су ма и у дванаестом часу освјетиле и „покајале гријехе“.

Поводом г-ђе Јевросиме Бобаревић сазвана је скупштина у фебруару ове године, на којој су прочитана и примљена правила и изабран привремени одбор. Већ на самој скупштини видјело се, да ће ова млада установа моћи напре-

довати, јер се у Задругу уписа 6 добротвора, 14 утемељача и 137 редовних чланица. Број чланица у задње доба је пао, но ипак се надамо, да ћемо све чланице, које нас напустише, опет видјети у нашем колу.

Данашњи број чланица износи 6 добротвора, 17 утемељача, 76 редовних чланица и 13 помагача.

Да Задруга развије одмах свој рад није било могуће, јер је најтеже било за просторије, а пошто је Задруга располагала врло скромним средствима, није се могло ни помишљати плаћати кирију за стан. Но у том нам је прискочио у помоћ српски православни црквено-школски одбор уступивши нам бесплатно просторије од 2 собе, од којих смо у једној након потврђених правила отворили читаоницу са књижном ради умног усавршавања наших чланица.

Како се је одавно осјећала потреба за дјечијим забавиштем, примила је Задруга на себе ту дужност да под својом управом отвори забавиште, а просторије од 2 куће за исто опет нам је бесплатно уступио црквено-школски одбор, те му се овом приликом најтоплије захваљује.

Прву своју крсну славу Малу Госпојину прославила је Задруга врло скромно. У просторијама Задруге освећена је водица и обављено резање крсног колача. Чинодјејствујући свештеник честитао је Задрузи крсну славу и у свом кратком, али језгровитом говору подстакао је на агилан рад младе установе. Предсједница Задруге г-ђа Евица Димитрић у свом говору захвалила се нарочито грађанима на пажњи, те се на овој свечаности скоро сви присутни грађани уписаху за редовне чланове Задруге. Хвала им!

Послије се прешло на послуживање кољивом, крсним колачем и осталим. Са своје славе честитала је Задруга десетогодишњу прославу Просвјети.

На први глас о рату за ослобођење наше потиштене браће похитала је Задруга да колико било помогне својој браћи,

која бише рањени у бојевима. Вриједне чланице одбора уз помоћ наших госпођа и госпођица неуморно су радиле, док нијесу скупиле и сашиле 143 кошуље, 130 гаћа, 105 пешкира, 44 чаршава, 43 јастучнице, 40 пари чарапа, марама, памука и бега за завоје. Ово је послато за Црвени Крст у Београд и на Цетиње. Поред свега, Задруга је покупила међу собом и осталим г-ђама 720.60 К, те са прилогом из Задругине благајне од 100 круна предала овдашњем одбору за прикупљање прилога за „Црвени Крст“.

Пред Задругину крсну славу послала нам је из Тузле г-ђа Анђа Укропина 100 круна назвавши се нашом утемељачицом. Хвала јој! На свадби г-ђице Јоке Јовановић и г. Стеве Стојановића из Приједора скупише г-ђе Стефановић и Дара Димитрић К 45. Дароваше сватови Приједорчани и Брчани.

Захваљујући цијењеном уредништву на уступљеном простору, шаљемо српско сестринско поздравље.

*Милаш Бурковић
Београд.*

Земун. Добротворство је ваљда највеће уживање дарезљивом човеку, те знајући то, Добротворна Задруга Српкињ Земункиња одева школску сиромашну децу и снабдева огревом сиротињу сваке године, па и ове је утрошила на то: 805 круна 50 потура. Оденула је топлим зимским оделом 30 ученица овдашње вероисповедне школе и снабдела огревом 65 сиромашних српских породица.

Лепо је кад је сиротиња захвална својим добротворима, а да је заиста захвална, сведоче три чланице управног одбора, којима је та дужност у део пала, бринути се за то наиме: г-ђа Јулка С. Пушића, Анка М. Тошића и Тереза Купусаревића

Деца су добила врло лепе топле капутиће, а по доста ниску цену, што се има захвалити овдашњој фирми г. Ст. Капамацији, који је као Србин имао на уму, да је то хумана сврха а која се тиче нарочито српске сиротиње. Што је најлепше, сви су капутићи од једне

исте, и то плаве боје, те деца изгледају као питомице у неком интернату. Цео одбор је уживао у дечјој радости, кад им је одело подељено.

Сиротиња пак, која је добила дрва за огрев, сузним очима се захваљивала свима члановима и чланицама наше за-

друге, те највише нашој врло уваженој председници, г-ђи Софији пл. Сирпти, која се заиста јако много заузима за овдашњу сиротињу.

А. М. Т.

чланица управног одбора.

ЕБА САНДЕР.

Шведски написала Селма Лагерлеф.

Еба Сандер била је добра и поште-на жена, али кад дође час искушења, не имаде довољно снаге, да му одоли — погријешити и она. Мудар и пун милосрђа муж узне у обзир прилике у којима се нашла, те не само да јој великодушно опрости, већ задржа под својим кровом и дијете, које не бијаше његово.

Послије мало година дјетешце умре, и тада попустљиви муж мирно али одлучно, рећи ће јој:

— Не могу допустити, да се дијете упова у гробницу, гђе почивају часне кости мога оца и мајке.

Еба је пренеражена, ова ће одлука открити њену срамоту, а и невинашце ће да затрпају негђе у куту, далеко од свих оних, који су и после смрти љубљени и штићени; али поговора нема, она се не усуђује ни уста да отвори, већ као што са страхом и зебњом осуђеник очекује, да се над њим изврши смртна осуда — тако и она чека дан погребља.

Ипак јој ни на крај памети не долази, да тај дан остане код куће — не, ићи ће и она за спроводом, а они што је буду пратили, увјерени су да иду до величанствене гробнице Сандерових, како ће се зачудити, кад се старјешина, који на чело тужне поворке и пред малим сандуком ступа — упути непо-

знатом гробу. Она предвиђа, да не ће моћи издржати њихове зачуђене и радознале погледе онесвијестиће се по свој прилици. Тада ће настати жамор међу народом, кога не ће моћи да устегне ни свечани обред, нити мјесто гђе се налази: „Зашто не покопају дијете у породичну раку?“ — а и неки гласови, што су се некад проносили па и умукли, опет ће се сада пробудити. „Ипак је оно истина била“ — рећи ће свијетина.

И прије, него ли се она са спровода врати, њу ће јавно мњење судити и осудити.

У том стиже дан, кога се она толико плашила, а пошто је велика зима и јаки мраз, морадоше мали сандук оставити у црквицу на гробљу — тако дакле, нико не ће знати гђе ће дијете сахранити.

Еба је спасена! Она још једнако плаче, али сада то су благодарне сузе особе, којој је олакшало иза великог претрпљеног страха, и која зна да је умукла срамоти, а можда и смрти.

Два или три дана иза спровода сјеђела је Еба, једне вечери, на свом обичном месту у трапезарији, и док се мрак спуштао, поче да уздише за нечим, што јој фали. То је било управо доба, кад би мали дотрчао, да се игра у њеној близини. Еба поче ослушквати, њој се учини да чује његове ситне кораке. Па ће одједном упрешаћена узвикнути:

»Не може бити, та он је мртав . . . мртав.«

Сјутра дан опет у сутону налазила се она на истом мјесту и исто чувство обузело је било.

Тако сваке вечери понављаше се њена чежња за дјететом све то јаче, док је најпосле сву не савлада, да је сад и дању и ноћу, само о њему мислила и сањала.

Дијете рођено у онаквим приликама, није љубљено ни живо, ни мртво. Док је мали био у животу, Еба је само мислила, како ће поново задобити срце мужа, а Сандеру није баш најпријатније било пред собом гледати тај плод гријеха — на сваки начин старали су се да га одалече и уклоне, те је много пута опазило то мало сироче, да га не воле, да га не трпе. Жена, која се толико крива пред мужем осјећала, настојала је свим силама, да му своју благодарност докаже, да га служи, да му угоди . . . А да се бави са својим дјететом, зар јој је на ум падало?

Тек сада се сјећа, како су његове очице молиле, управо просиле, за мало љубави. У вечер како би је задржавао, да остане код његове постељице, говорећи, да се боји помрчине, али она сад мисли, да је то било његово мало лукавство, да она дуже код њега остане. Сјећа се такођер, како би се с њом играо, али сад тек разумије, да је хтио бити будан, да што више држи мајчину руку међу својим ручицама.

Сићушни његов ум мучио се на сваки начин, да би задобио мало, само мало љубави.

Дивно чудо заиста, колико је то чувство развијено и код малог дјетета!

Она га није схваћала, ни разумјевала, докле је био жив, а за право рећи, код ње се тек сада буди матерински осјећај; тек се сада поноси љепотом свога сина. Данас је дуго и дуго мислила о његовим великим сањалачким очима; бео и румен не бијаше никад, већ бледушкаст, њежан и необично лијеп; а како који дан пролази, она га све љепшега и замишља. Зар дјеца

нијесу највише и најдрагоцјеније благо, што га имамо на свијету? Ти мали створови, који свакоме руке пружају, мисле да је сваки добар. Они не пазе, да ли је које лице лијепо или ружно, већ драговољно грле и једно и друго, а воле без разлике и младо и старо, богата као и сиромаша — а ипак су људи!

Он јој је сваким даном ближи. Ах, како би жељела, да јој је сада жив, премда саму себе запиткује, да ли би могао уз њу толико бити, колико је у њеним мислима. Некад јој дође да полуди, промишља, да му није било добро с њене стране: „С тога ми га Бог узме“ — али то ријетко бива. Жалост, које се она некад толико плашила, није баш онаква, какву ју је замишљала; жалост се састоји у живљењу и оживљавању прошлости, проникнути у срце и осјећаје милога створа, једном ријечју разумјети га — а таква жалост је за њу највише благо.

Она се плаши и стрепи, да ће вријеме изгладити из њене памети његове миле црте — а друге никакве слике нема. Сваки дан, сједећи у крај прозора напреже ум и запиткује се: „Да ли га још јасно видим?“

А зимске седмице пролазе и прољеће се примиче, прољеће кад ће га из црквице изнијети и матери земљи предати, тада ће она његов гроб обилазити и разговарати с њиме. Сахраниће га свакако са западне стране, гђе вјетрови блаже дувају. Малу хумку окитиће ружама, окружити зеленилом, наместити клупу, да се узмогне дуже времена код њега задржати.

Свијет, који о томе ништа не зна, већ мисли да је дијете у породичној гробници, чудећи се зашто она кити и похађа туђи гроб? Зар она не би могла поћи прије до гробнице Сандерових, да ту остави киту цвијећа, задржи се мало, па умакне, до њеног малог гроба? — Да, тако ће урадити: мали ће бити задовољан и са скромним цвијетићем, што му га она донесе . . . Али на овај начин не може она да има

ништа опћега са тим слатким малим бићем. Он ће да сазна, да је с њега црвенила, разумјеће, да је његово рођење за њу велика срамота . . . од овог последњег мора свакако да га штеди. Не, она га мора увјерити, да би за њу највиша срећа била, да га има.

Зима прође, ево и прољећа. Испод снијежног покроба, који се већ топи, земља се провиђа, али ће још барем три седмице проћи док се размрзне — ипак се надају, да ће до који дан изнијети из црквице мртваце. Еба Сандер то жели, и како жели. Види ли она још своје чедо? Црте малог лица, које је сву зиму јасно виђала, као да су почеле блијеђети од како је прољеће настало, а даномице она се у томе све више увјерава, па је у очајању. Она мора свакако и то чим прије да сједне крај његовог гроба, да му буде близу,

да га види и љуби. Кад ли ће га дакле земљи предати? Та она сад нема никога на свијету да воли, већ њега — само њега; с тога више не ће да има обзира за никога.

И кад се сасвијем земља размрзну, кад се гробнице и хумке показаше виђелу дана, кад гвоздени крстови забрујаше од повјетарца — кад се земља отвори да прими мали сандук, већ је готов над хумком крстић, који на својим црним крилима носи бијела слова: Овђе лежи мој син Еба Сандер.

Не брине се она више за мњење свијета. Свега је тога нестало, тешки терет свалио се са њене душе — она је срећна што не мора више да се крије, већ што може доћи јавно да плаче над гробом свога премилог дјетета.

По италијанској преради превела

Е. С. Д.
Е. С. Д.
Е. С. Д.

ГЛАСНИК.

Једна добра мисао. У Ердељу има варош Дева, у којој је решено, да се ове зиме никакве забаве не приређују, пошто су нам прилике заиста врло жалосне, те нам ни мало није до провода. Та добра мисао наишла је на одобравање на више места, те сад са више страна стижу вести, да су многа места споразумна у том, да се због несносне скупоће, ове зиме у опште никакве забаве не приређују. Тако између осталих места, и у Араду је Добротворна Женска Задруга обуставила свој те-жур, који је требао 8. децембра бити, јер се врло слаб одзив показао од стране публике.

Држимо, да би било умесно, да се и ми Срби угледамо на тај паметни пример, јер ако ико, то ми најмање имамо узр-ка да се веселимо. — Наше Женске Задруге би у том могле предњачити, а на њих би се угледале и певачке дружине и многа друга друштва. На тај начин би нам остала у цепу која крајцара, која би се дала паметније употребити, него да оде на излишне, а врло огромне балске трошкове. Када помислимо, шта све треба једној породици за

забаву и шта све кошта, онда ћемо брзо примити ону мисао.

М. Б.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња је и пре овог гласа одустала од свог решења, да се одржи већ заказана забава. Уред.

Добротворне Задруге у Босни и Херцеговини постоје, како »Српска Жена« казује у Сарајеву, Мостару, Бањој Луци, Тузли, Бјелини, Власеницама, Бос. Шамцу, Брчком, Зворнику, Чајничу, Фочи, Требињу, Бос. Градишци, Приједору, Бос. Новом, Бос. Петровцу, Дрвару, Љијевну, Модричу и Бос. Дубици, свега: 20. Каже се, да су у оснутку још две задруге: у Бос. Крупи и Бихаћу. Међутим не спомиње се Горажд, а ми смо читали, да је тамо Добротворна Задруга приредила ове године своју забаву, а познато нам је, да је у Бихаћу већ основана Задруга 1911. г. иницијативом гђе Олге Кернић Пелешеве, те би по томе било тамо 22 већ основане задруге. Ово за то напомињемо, да би Савез Српкиња, који се тамо основао, потражио статистичне податке и од оних задруга тамо, за које није знао да су основане. Познато нам је

пак и то, да се спрема нова задруга и у Вишеграду, а ради на томе учитељица г-ђа Драгиња Трифковићка, уз жељу самих грађана вишеградских.

Српска Јованка Орлеанка. Овај рат саве них балканских држава изнео је на површину многе значајне карактере не само међу мушким него и женском страном. Кад је отпочео рат, пријавили се силни добровољци па међу њима и женскиње, које хоће и траже да понесу оружје. Но њих су одбијале власти, јер није била потреба, само су примила г-ђицу Софију Јовановићеву, на њено велико наваљивање и она је одрезала косу, обукла се у мушко комитско одело и стала у ред комита или четника, који у свима биткама предваче. Била је у три битке и изишла здрава. Сад ју и наши и страни листови називају: Српска Јованка Орлеанска, јер је слична оној француској Јованци из Орлеана, која је предвачила француској војсци против енглеске навале у средњем веку.

Имали смо и у оном српско турском рату од 1877. 8. г. таких јунакиња. Онда је била така девојка Марија Гргић из Београда, данас удата Величковић. Није носила оружје, као горња Софија, ал је у киши од тавани ишла међу војнике, извлачила их у позадину и прве помоћи пружала. Била је за то одликована сребрном медаљом за храброст и ратном споменицом за војничке врлине. И овом се приликом тражила као жена од 53 године, да иде у војничке редове и даје прве помоћи рањеницима и једва су је одвратили од тога. Хтела је и мужа да остави, велећи: Преча је отаџбина од свега. Слава таким Српкињама!

Женско право гласа. У Америци су још четир нове државе дали женским право гласа и то: Мичиган, Канзас, Орегон и Аризона, а пре су добиле у Јутеху, Вајомингу, Вашингтону, Ајдаху, Монтањи и Калифорнији. Од 48 сједињених држава у десет држава добиле су жене право гласа. Изгледа, да је само питање времена, кад ће све сједињене државе пристати на то, да се женскиње у праву изједначе са мушкима.

Забрањено продавање алкохолног пића и у америчкој државици Виржинији. Све се више шири та спасоносна мисао, да је алкохол велико зло и отров за људе, те га све напредније државе и општине где поука не помаже уклањају законским и полицијским наредбама из своје средине.

Верени и венчани. Г-ђица Мила п. Војновић, кћерка г. Владимира п. Војновића, поседника из Бачког Федварца венчала се о Аранђелову-дне о. г. с. г. Шандором Мошоринцем, подбележником из Госп-ђанаца.

Пера Добриновић, глумац и бивши управитељ срп. народног позоршта умировљен. С овим чином силази са српске позорнице најодличнија и најомиљенија глумачка снага, која је пуних 40 година одушевљавала, заносила и уметнички забављала српску публику у овостраним крајевима. Хвала и слава му на том дару!

ЧИТУЉА.

† **Радинка Марковић рођ. Пазарски.** Угледна чланица Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња, а супруга поседника новосадског Милорада Марковића упокојила се после дуге болести 21. новембра (4. децембра) о. г. у 33. години живота, оставив јединца сина: Симу, да се оцем тугује за својом добром мајком. Поред њих оплакују покојницу отац Димитрије и брат Јован Пазарски. Вечан јој помен!

† **Васа Краљевић.** У Сарајеву је умр'о скорим угледни грађанин и трговац, Васа Краљевић, у 63. год живота, који је у тестаменту своме, пошто није имао деце, оставио цело своје имање у вредности од један и по милијун круна, српском просветном друштву »Просвјети« и још сто хиљада круна српском народном учитељству Босне и Херцеговине, те је тако постао један од највећих добротвора српских у Босни и Херцеговини. Слава му!

† **Драгутин Драгутиновић.** У Митровици се 8. (21.) новембра о. г. угасио млади живот, тек у 22. години живота, Драгутина Драгутиновића, сина Адама и Марије Драгутиновића, брат Вићин, Зоре и Милице Драгутиновића и Ленкице Николе п. Милекић. Већ сама та појава, да се тако млада и пуна наде снага одваја од нас утиче тужно на свакога. Бог да му даде вечна покоја!

† **Тодор Милошев.** Нап одлични свештеник и парох чаковачки, Милош Милошев, изгубио је 4. (17.) новембра о. г. свог доброг оца Теодора, управитеља Шајкашке Штедионице у Жабљу. Бог да му душу прости!

БЕЛЕШКЕ.

ПРОНАЛАСЦИ.

Дрво. Један Француз изумео је, да од сламе направи вештачко дрво. Он је уздуж исцепао сламку па онда кувао у води, а наравно, да је још што помешао, ал неће да каже шта. Кад је ту масу добро искувао онда је процедио и онај густиж метнуо у машину те чврсто сабијо. Тако је добио дрво, које је много чвршће и боље за рад него обично природно дрво. Тако дрво не упија воду и не цепа се, кад се бургијом буши. Гори светлијим пламеном и даје већу топлоту од правог дрвета; не дими се и не даје много пепела.

Тако ћемо доживети, да ћемо временом имати целу природу извештачену. До сад већ праве вештачки камен, кост, рогове, длаку, свилу, млеко и јаја, сад ево већ и вештачко дрво, па куд ћемо боље?

Машина за прање судова. Имамо машине за шав, за плетиво чарапа, за вез, за мешњу теста, за сецање меса и резанаца и т. д. а сад је изумео, опет Француз (Хаметон), машину за прање судова, којом може да опере једна особа за сат 14.000 тањира. То је сасвим обична и проста ствар, како веле очевидци. Испод једног бубња (добоша) прикопча се посуђе за прање, а у коме се греје вода скоро до кључања а кроз коју има посуђе да прође. Окретањем тог бубња излази на другој страни опрано и суво посуђе. Цела справа може да прими на једанпут 24 тањира, који се оперу и осуше за 10 секунда. Ово ће бити засад још скупа ствар за наше обичне куће, али за гостионице, болнице, касарне, конвикте и т. д. где се дневно упрља по више стотина судова, биће то од велике користи.

РАЗНО.

„**Стогодишњица**“. 1813. године пала је Карађорђева мала (нова) Србија опет под Турке, а 1913., ако Бог да, ускренуће Велика (Стара) Србија. То ће бити највећа политичка стогодишњица, коју је Српство до сада доживело. — 1813. год. родио се највећи српски родољубиви песник, писац „Горскога Вијенца“, владика и господар Црне Горе, Петар Петровић II. Његош, те ће 1913. године бити и највећа српска књижевна стогодишњица досада. Она сила, која је ове године спојила две српске краљевине, спојила је уједно и њихове две велике стогодишњице. У славу те велике свесрпске стогодишњице сложио је наш сарадник, проф. Јован Живојновић, драмски спев под насловом „*Стогодишњица*“.

Одговори уредништва.

Нашим сарадницима. Добили смо са више страна песме, дописе и списак приложника за рађенике, али све то морамо изоставити за данашње ванредне прилике.

В. — Беч. — „Мојсије“ ће се штампати, али песма: „Српској мајци“ мора изостати због строгих прилика, које су наступиле.

Исто то важи и за остале песме, које су нам стигле, а односе се на ове светле дане наше повеснице.

К. Т. Бјела. Песма: „Видиш ли“, добра је и изаћи ће на пролеће, кад доликује. Остало је слабо.

КЊИЖЕВНОСТ.

Пут Руса Алекс. Башмакова преко *Црне Горе* и кроз земље *Гета*, т. ј. кроз оне крајеве у којима се данас ратује. приказао наш сарадник професор Коста Кулишић. Чист приход је намењен Црвеном Крсту у Србији и Црној Гори. Цена 1 круна.